

Worldwide Action in Education

– Világméretű akció a nevelésért –

A kiadvány azzal a céllal készült, hogy bemutassa az UNESCO-nak a nevelés területén végzett tevékenységét, s az olvasó így, az információk birtokában aktívabban és hatékonyabban kapcsolódhasson be kezdeményezéseibe.

Az ismertető füzet sok, viszonylag rövid, de értékes információkban gazdag cikket tartalmaz, amelyek hírt adnak az UNESCO céljairól és színes tevékenységéről. Bevezetésképpen az anyag tárgyalja a *nevelés és az emberi fejlődés kapcsolatát*, felvázolja a *nevelés iránt a XXI. században támasztott kihívásokat*, beszámol az UNESCO munkáját segítő főbb *kooperációs partnerekről*, bemutatja a céljai szolgálatában oly jelentős feladatokat vállaló *regionális programjait*, valamint ismerteti néhány fontosabb, a *nevelés minőségének és a tanulás eredményességének emelése* érdekében végzett tevékenységét.

A füzet második kiadása annak a publikációnak, amelyet 1990-ben, az *Education for All* jomtieni konferencia¹ elsőestéjén publikáltak. Annyival bővebb az előzőnél, hogy az idézett *Nevelést mindenkinek* konferencia célkitűzéseinek időközbeni megvalósulásáról is tartalmaz információt.

NEVELÉS ÉS FEJLŐDÉS

Mondanivalójának egészét a kiadvány a nevelés és az emberi fejlődés összefüggésében fejti ki. Emlékeztet arra, hogy az UNESCO a második világháború tragédiája után abból a meggyőződésből született, hogy „az ember méltóságához elengedhetetlen az emberiség igazságosságára, szabadságra és békére nevelése, amely olyan szent kötelességet jelent, amelyet minden nemzetnek a kölcsönös segítség és törődés szellemében kell teljesítenie”.

Az UNESCO 1945-ben megfogalmazott chartája, amely szerint a nemzetközi szervezetnek az emberiség közös jólétét a népek nevelési, tudományos és kulturális kapcsolatainak keresztül kell előmozdítania, ma is időszerű. Etikai jellegű felelősséget ruház az UNESCO-ra. Missziójának magvát a legszélesebben és legnemesebben értelmezett nevelés képezi. Hogyan is lehetne másként, mint nevelésen keresztül meggyökereztetni az emberekben a béke megvédésének kötelezettségét? Miként lehetne a közös jólétet, mai kifejezéssel: a fejlődést másként, mint nevelés útján előmozdítani és biztosítani? A modern társadalomban való hatékony részvételnek sine qua non-ja a részesülés a nevelésben. Ezért a nevelés az UNESCO számára nemcsak cél és jog, hanem tevékenységének legfontosabb és gyakorta egyetlen eszköze.

¹ Ismertetését lásd folyóiratunk 1994. 2. számában.

A bizottsági munka

A kiadvány ismerteti az emberi fejlődés előmozdítását célzó két UNESCO-bizottság munkáját. Az egyik a *The International Commission on Education for the Twenty-first Century* (A XXI. század számára nevelés nemzetközi bizottsága), a másik a *The World Commission on Culture and Development* (A kultúra és fejlődés világbizottsága).

A XXI. század számára nevelés nemzetközi bizottsága Jacques Delors elnökelével működik. Tizenöt tagjának munkáját a világ valamennyi régiója legkitűnőbb pedagógiai kutatóintézeteiből kikerülő kiváló tanácsadók segítik. Véleményük szerint húsz évvel az *Edgar Faure* által vezetett, a nevelés fejlesztésére létrehozott bizottságnak a *Learning to be* címmel kiadott jelentése után szükségessé vált a nevelés céljainak, folyamatainak ismételt tanulmányozása és a töprengés a következő években a nevelés iránt várható kihívásokról.

Első vitáin a bizottság megállapította, hogy meg kell egyezni egy központi témában, nevezetesen, hogy mi a nevelés szerepe az emberiség növekvő globalizációja harmóniájának az előmozdításában. A bizottság segíteni kívánja a népeket abban, hogy megtanulják az együttélést; tagjai hangsúlyozzák azon eljárások megtalálásának szükségességét, amelyek adekvát módon tükrözik vissza az adott helyzetek változatosságát és az ezekre adott válaszokat, miközben ők maguk egy szilárd központi álláspontot képviselnek. Az albizottságokban és alkalmi regionális csoportokban folyó érdemi munka három fő területen bontakozott ki: a gazdasággal (főként a munka és az elosztás új formáival), a demográfiai változásokkal, valamint a tudományokkal és technológiával (beleértve a médiákat) kapcsolatos kérdések körében. A vizsgálódás alapvető részét képezte a nemzeti államok szerepének és mint egységek fejlődésének a neveléssel való kapcsolata.

A *kultúra és fejlődés világbizottságot* 1992-ben állították fel, és az 1993-ban kezdte meg munkáját *Pérez de Cuéllar* vezetésével. 1995 végére egy világjelentést tervez kiadni a kultúra és fejlődés témában, amely várhatóan a kulturális fejlődés világvizetzedének egyik nagy eseménye lesz. Ebben a bizottság, tervei szerint, a kultúra és fejlődéspolitikai szférájának szánt ajánlásokat fog publikálni. Bár e két terület kapcsolatának a felismerése mind világosabb, szükség van összefüggésüknek módszeres és koordinált, világszintű vizsgálatára. *Pérez de Cuéllar* álláspontja szerint a kultúra „birtokolja a részvételen alapuló tartós emberi fejlődés kulcsát”, amely „az emberi kultúrában indul meg”. A fejlődés kulturális dimenziója tehát középpontja lesz a bizottság munkájának. Nem elegendő azonban csupán ismételtetni e dimenzió tekintetbevételének szükségességét, azt is meg kell mondani, miként lehet ezt megvalósítani. A készülő jelentésnek el kell jutnia az elmélettől a gyakorlatig: az egész akciónak a specifikus problémák megoldását kell megcéloznia. A bizottságnak megbízatása értelmében, „a jövőben a fejlődési modelleket a népekre kell irányítani, és a kulturális értékeket – elfogultság helyett – támogatni kell”.

Szándéka szerint a két bizottság szorosan együtt fog működni. Ezzel összefüggésben *Pérez de Cuéllar* megállapította: „A nevelés, amely azonfelül, hogy tudomány, a kultúrának egy lényegi dimenziója, legfontosabb közvetítő eszköze, elsősorban tartós és kölcsönös viszony az állampolgári léttel, a kulturális, gazdasági és szociális fejlődéssel.”

A NEVELÉS ÉS A JÖVŐ

Számot ad a kiadvány az UNESCO-nak azokról a kezdeményezéseiről, amelyeknek célja a nevelés felkészítése a XXI. század kihívásaira.

A világszervezet vállalkozik arra, hogy segítse a tagállamokat abban, hogy nevelési rendszereiket építve és megújítva szembe tudjanak nézni a jövő kihívásaival. A nevelésnek ugyanis az állampolgárokat már napjainkban fel kell készítenie arra, hogy a holnap világában – amelyben az egyetlen állandó maga a változás lesz – képesek legyenek élni és dolgozni. Bár ha a technikai forradalom az új idők legláthatóbb jele, a politikai, szociális és gazdasági változások szintén tartalmazzanak új kihívásokat, és felelősséget jelentenek a nevelési rendszerek számára. Ezek közül a legsürgetőbb, hogy a béke és tolerancia olyan kultúrája épüljön fel, amelyben a különbségeket és a másságot a gazdaság forrásának és nem a saját értékeik, önnön létük fenyegetésének tekintik. Túlélésünk végső soron attól függhet, mennyiben vagyunk képesek megfelelni ennek a kihívásnak.

Az UNESCO teljes erejével...

A XXI. század küszöbén a nevelés alapvető, világméretű revíziójára és megújítására van szükség. E feladat megoldását nagyságának megfelelően a már említett *A XXI. század számára nevelés nemzetközi bizottsága* munkáján kívül az UNESCO egész programja segíti: megvizsgálja a középfokú tudományos és technikai nevelés, valamint a szakmai képzés megújítását; a felsőfokú nevelés szerepét a társadalmi problémák megoldásának keresésében, a pedagógiai kutatással kapcsolatos információk és innovációk elterjesztésében, valamint a mélységes változásokon átmenő társadalmak nevelési rendszereinek rekonstrukciójában és átalakításában. Kiemelt figyelmet kap a legkevésbé fejlett országok nevelési helyzete, valamint Kelet-Európa és Ázsia felemelkedő államai nevelési rendszereinek az újraépítéséhez szükséges technikai segítség- és információnyújtás. Tragikus feladata az UNESCO-nak e témakörben a világ valamennyi régiójában a menekültek nevelésének segítése. Mindezt változatos tevékenységi keretek szolgálják: nemzetközi konferenciák, kongresszusok, különféle szinteken kibontakozó bizottsági munka, sokféle akció, több projekt és egyéb kezdeményezés.

A kiadvány ízelítőt ad e hatalmas munkából. Utal a század utolsó éveiben tartott fontosabb világkonferenciákra és -kongresszusokra. Kiemeli a jelentősebb UNESCO-projekteket, így A környezeti és a népesedéssel kapcsolatos nevelés és információ a humánus fejlődésért nevet viselő interdiszciplináris kooperációs projektet, valamint az AIDS és a drogfüggőség megelőzését szolgáló kísérleti projekteket (említést tesz az AIDS-szel összefüggő neveléssel foglalkozó több mint 2000 dokumentumról és kézikönyvről, 500 audiovizuális anyagról; a drogfüggőség megelőzését célzó nevelési információhálózat megszervezéséről). Kiemelten foglalkozik a 114 országban – közöttük hazánkban is – működő, a békére, az emberi jogok tiszteletben tartására, demokráciára nevelő 2000 UNESCO-asszociált iskola munkájával. Beszámol a háború által sújtott gyerekek nevelésének folyamatosságát biztosító időleges nevelési struktúrák létrehozására az ENSZ-szel közösen szervezett humanitárius akcióról (például Szlovéniában és Horvátországban nevelési központok felállításáról a menekültek gyermekei részére).

EGYÜTTMŰKÖDÉS AZ UNESCO CÉLJAIÉRT

Értékes céljait szolgáló szerteágazó tevékenységét az UNESCO kellő hatékonysággal egymaga képtelen volna megvalósítani. Ehhez együttműködő társakra van szüksége.

Kooperációs partnerek

Az UNESCO-nak mint az Egyesült Nemzetek Szervezete speciális képviselőjének és nemzetközi szervezetének együttműködő társai egyfelől az ENSZ más képviselői és intézményei, másfelől a nevelésben érdekelt különböző internacionális kormányközi, regionális és szubregionális szervezetek, továbbá a vele bilaterális kapcsolatban lévő technikai kooperációs intézmények. A partnerekkel való meg egyezés kiváltképpen fontos az UNESCO hatéves terveinek, kétéves programjainak és költségvetésének az előkészítésében, amelyekről nemcsak a tagállamokkal, hanem az ENSZ-szel és nem kormányzati szervezetekkel is konzultál. (Természetesen az ENSZ is bekapcsolja az UNESCO-t annak a tevékenységi körét érintő akcióiba.)

Több mint 600 nem kormányzervezet (NGO), alapítvány és más hasonló intézmény tart fenn kölcsönös munka- és információs kapcsolatot az UNESCO-val. Ezek nagyon különbözőek: vannak közöttük szakmai specialisták és más értelmiségi csoportjai (tanárok, kutatók, filozófusok, szociológusok, újságírók), illetőleg tömegszervezetek, szakszervezetek, nő- és ifjúsági szervezetek. Profiljuknak megfelelően részt vesznek UNESCO-programok kidolgozásában és meghonosításában, továbbá számos országban támogatják az UNESCO sokféle tevékenységét nagyszámú tagságukon keresztül.

UNESCO-intézetek és regionális központok

A nevelést a várható jövőre felkészítő UNESCO-munkában nagy jelentőségű a határozott profilú három UNESCO-intézet és a két regionális központ.

Genfben van a székhelye annak az 1925-ben létesült magánalapítású intézménynek, amely 1929-től a nevelés területén az első nemzetközi intézetté vált. 1969-ben megváltozott a státusa. Azóta a *The International Bureau of Education* (IBE) (Nemzetközi Nevelésügyi Iroda) mint az UNESCO integráns része az összehasonlító pedagógia kutatási és információs központjaként működik. (Nálunk ez az intézet francia nevének – Bureau International d'Education – rövidítéseként mint BIE ismeretes.) A genfi intézet készíti elő és szervezi azt a kétévenként az UNESCO igazgatója által összehívott nemzetközi nevelésügyi konferenciát, amely ülésenként egy témával foglalkozik, és azzal összefüggésben ajánlásokat fogalmaz meg a tagországok közoktatásügyi miniszterei számára. Az intézet a konferencia következő, negyvennegyedik ülését 1994-ben „A nemzetközi megértésre nevelés értékelése és perspektívái” témakörben fogja összehívni.

Az intézményben működő dokumentációs központ több mint 100 000 könyvnek, folyóiratnak, dokumentumnak és mikrofilmnek ad otthont. Tárol nagyszámú nemzeti beszámolót a nevelés fejlődéséről és az innovációkról, valamint őriz a tagállamoknak a BIE kérdőíveire adott válaszait. Felkérés alapján lehetőség van konzultációra az intézet adatbázisaival. A BIE több mint 100 nemzeti dokumentációs központtal működik együtt a nevelési információk nemzetközi hálózatán keresztül.

A genfi intézet publikációs tevékenysége is jelentős. Kiadványai közül kiemelkedik az UNESCO-évkönyv (*International Yearbook of Education*), olvasottak a folyóiratai, valamint a negyedévenként megjelenő, összehasonlító pedagógiai kérdésekkel foglalkozó *Prospects*.

1951-ben állították fel a *The UNESCO Institute for Education* (Az UNESCO Nevelési Intézete) nevet viselő hamburgi intézményt. Munkája fókuszában az egész életen át tartó tanulás keretében végbemenő felnőtt- és nem intézményes (non-formális) nevelés, ezen belül is a felnőtt alfanalfabetizmus és a folyamatos

nevelés. Tevékenységében helyet kap a kutatás, a képzés, a dokumentációk terjesztése. Fő feladatai a következők: információgyűjtés és -elemzés a felnőttnevelés területén végzett kutatásokról különös figyelemmel a menekültekre, kisebbségekre és más hátrányos helyzetű csoportokra, a nőkre és az analfabétákra; együttműködés a felnőttek és az iskolázatlan fiatalok alapszintű, nem formális oktatása témában végzett kutatásokban; alternatív oktatási formák projektjeinek kidolgozása az iskolázatlan fiatalok számára, az értékelési technikák tökéletesítése; az információcsere és -hálózat fejlesztése a felnőtt- és az életre szóló nevelés területén.

Az intézet speciális profilú (analfabetizmus és folyamatos nevelés) dokumentációs központja és könyvtára több mint 50 000 kiadványt és dokumentumot tartalmaz. Sokirányú publikációs tevékenységéből kiemelkedik az *International Review of Education* negyedévenként megjelenő periodika.

A 30 évvel ezelőtt alapított *The International Institute for Educational Planning* (IIEP) (A nevelés tervezésének nemzetközi intézete) Párizsban működik. Érdekelt a nevelés tervezése és céljai területén folyó képzésben és kutatásban, törekszik a tagnemzetek nevelési kapacitásának növelésére a neveléspolitikai, -irányítási és értékelési területén. Évente szervez az intézetben kilenc hónapos tanfolyamokat, számos országban és régióban pedig intenzív kurzusokat és műhelymunkát.

A párizsi intézet kutatási programjai a világszervezet legfontosabb prioritásait jelentő Nevelést mindenkinek akcióra, továbbá a fejlődés emberi erőforrásai témára vonatkoznak, és a tárgykörben képzési anyagoknak, moduloknak a kidolgozását eredményezték. A kutatómunka az 1990–95-ös időszakban a nevelés minőségének emelésére, a hátrányos helyzetű csoportok tagjai iskolázásának előmozdítására, az esélyegyenlőség-csökkentés útjainak feltárására, az iskolából a munkára való átmenetre, a középfokú iskolák természettudományos nevelésének a tervezésére, a technikai és szakmai nevelés új trendjeire, a felsőfokú nevelési intézmények vezetésére, valamint a nevelés finanszírozására, irányítására és adminisztrációjára irányul.

Az intézet mintegy 700 címet tartalmazó publikációja kutatási beszámolókat, esettanulmányokat, képzési anyagokat tartalmaz. Kiemelt figyelmet érdemel a tervezés alapjairól szóló *Fundamentals of Educational Planning* sorozat.

Az Intézet két regionális központja a felsőfokú képzés témájával foglalkozik.

Bukarestben szervezték meg 1972-ben a *The European Centre for Higher Education* (CEPES) (A felsőfokú oktatás európai központja) elnevezésű regionális szintű létesítményt. Ez az egyprofilú intézmény a felsőfokú képzés kutatási, információs, fejlesztési bázisa, dokumentációs és szakkönyvtári központ. Negyedévenként megjelenő kiadványa a *Higher Education in Europe*.

Caracasban 1978-ban létesült a *Regional Centre for Higher Education in Latin America and the Caribbean* (CRESALC) (A felsőfokú képzés latin-amerikai és Karib-szigetekbeli regionális központja), amely az adott terület tagállamainak nyújt segítséget felsőfokú oktatási rendszerük fejlesztéséhez, tökéletesítéséhez, biztosít számukra kooperációs lehetőséget.

A nemzeti UNESCO-bizottságok

1993-ban az ENSZ 178 tagállama közül 165 állított fel UNESCO-bizottságot. Az a feladatuk, hogy bevonják az adott ország nevelési, tudományos és kommunikációs szakembereit, valamint intézményeit az UNESCO munkájába. A nemzeti bizottságok közvetítik az UNESCO céljaival, akcióival kapcsolatos információkat, vitákat;

meghonosítják a más országokban bevált eljárásokat; kiadványokat jelentetnek meg. Gondoskodnak az országukat képviselő szakértők részvételéről a nemzetközi rendezvényeken, szemináriumokat szerveznek és széleskörűen terjesztik az UNESCO eszméit és programjait. A világszervezet központja növekvő mértékben ad segítséget a nemzeti bizottságoknak, s így azok egyre aktívabb szerepet vállalhatnak az UNESCO-programok előkészítésében. A központ különböző hálózati és regionális programjai egyedülálló lehetőséget adnak a tagországoknak az egymás közötti, a regionális szintű és a nemzetközi kooperációra.

REGIONÁLIS AKCIÓK A NEVELÉSÉRT

Az UNESCO a világ öt régiójában fejt ki tevékenységét. Ezek Afrika, az arab államok, Ázsia és a Csendes-óceán, Latin-Amerika és a Karib-szigetek, Európa és Észak-Amerika.

A regionális programok fő jellemzői

A kiadvány régióként röviden ismerteti az ott kezdeményezett akciókat. Ezek felsorolására, részletes bemutatására már csak azért sem vállalkozunk, mert valamennyi az adott terület sajátos, bennünket közelről nem érintő nevelési problémáinak megoldását célozza. Tájékoztatásul álljon itt régióként az a mondat, amellyel maga a publikáció fejezi ki az egyes területeken megindított akciók, projektek, programok legfontosabb prioritásait. Ezek régióként a következők. *Afrika*: Nevelés a gazdasági talpra állásra és fejlődésre; *arab államok*: Elsőbbséget az emberi erőforrások fejlesztésének! *Ázsia és a Csendes-óceán*: A nevelés fejlődése változó feltételek között; *Latin-Amerika és a Karib-szigetek*: A nevelési akciók szakszerűbb megközelítése; *Európa és Észak-Amerika*: Regionális együttműködés globális perspektívában. Mivel az utóbbi bennünket is érint, lássuk részletesebben a mi területünkön kibontakozó UNESCO-akciókat.

Európai regionális programok

CORDEE: ennek az egész európai régióra kiterjedő kezdeményezésnek, a *Co-operation for Reinforcing the Development in Europe* (Együttműködés a nevelés fejlődésének fokozásáért Európában) fő célja az Európában megvalósuló UNESCO-akciók együttműködési kereteinek a létrehozása. Ilyen például maga a CORDEE-kezdeményezés, amely három fő területre koncentrálja munkáját: az Education for All (Nevelést mindenkinek), a nevelés a XXI. század számára, továbbá a nevelés reformjának és fejlesztésének előmozdítása. A CORDEE-program kivitelezői különböző decentralizált UNESCO-egységek; oktatási minisztériumok; UNESCO nemzeti bizottságok kooperációban a kelet- és dél-európai pedagógiai kutató és fejlesztő intézetekkel; CODIESESE-hálózat, amely a pedagógiai innováció érdekében kibontakozó dél-kelet-európai kutatás és fejlesztés számára teremt együttműködési keretet; az Európa Tanács és az UNESCO közös aktivitása a pedagógiai kutatások területén.

PROCEED: ez az 1992-ben megkezdett, az UNESCO valamennyi fő területét lefedő szektorközi tevékenység, a *Programme for Central and Eastern European Development* (A közép- és kelet-európai fejlesztés programja) koordinálja a szóban forgó régióban és a FAK-államokban kifejtett UNESCO-aktivitást. Az együttműködés elsősorban a régió és a szubrégiók szükségleteire irányul. Külön figyelmet

kapnak a konszolidáció és a demokratizmus visszaállítása; a vélemények, attitűdök és intézmények pluralizmusa; az identitás kifejezése; a kisebbségek és az emberi jogok védelme, valamint az emberi erőforrások fejlesztése. Egyes országokban a nevelési rendszer rekonstrukciójára, a felsőfokú oktatás és a tanárképzés reformjára, a középfokú technikai nevelésre és a szakképzésre, a kurikulumok, az oktatási módszerek korszerűsítésére, valamint specifikus célcsoportok nevelésének a kérdéseire összpontosítják az erőket.

„Think globally, Act baltically” az elnevezése annak a programnak, amely globális gondolkodást és helyi cselekvést hirdet meg a kilenc baltikumi állam számára. Ezekben az országokban a pedagógusok és a diákok meg akarják ismerni közös tengerük akut környezetvédelmi problémáit és gazdag kulturális örökségüket.

A kétarcú *UNESCO-Csernobil program* az 1986. évi csernobili katasztrófa által sújtott országokat akarja segíteni. Egyfelől a katasztrófa következményeinek megszüntetését célzó gyógyító akciókat foglal magában, másfelől a terület gazdasági és szociális fejlődését érintő tevékenységeket.

A program nevelési projektjei keretében kísérleti rehabilitációs központok felállítására került sor Fehér-Oroszországban, Oroszországban és Ukrajnában. A centrumok személyzete számára képzési programok széles skáláját szervezték meg, amelyek résztvevői a terület legsúlyosabb szociális és pszichológiai problémáival szembesültek. A központok a csernobili katasztrófa hatásának enyhítése iránt elkötelezett orosz, fehér-orosz és ukrán szakembereknek idegen nyelvű képzést kínáltak fel. Oktatási segédanyagok készültek az energia, a környezet és a fejlődés témákban, amelyek megfelelő teret szenteltek a csernobili robbanás következményeinek a megtárgyalására, és hangsúlyosan foglalkoztak az alternatív energiaforrások megismertetésével. Más projektek keretében tréningeket szerveztek a távoktatás metodikájának elsajátítására, a lakóhelyéről elköltöztetett orosz népesség iskoláiban folyó munka megkönnyítésére, számukra az oktatási felszerelés létrehozására, továbbá a sugárzás hatásaival való megismertetésre.

A TUDÁS MEGOSZTÁSA

A kiadványnak ez a fejezete azokkal a nevelési problémákkal foglalkozik, amelyek csakis nemzetközi intellektuális kooperációval oldhatók meg. Ezek körébe tartozik a nevelés és tanulás eredményei minőségének emelése, a tudományos, technikai és szakmai nevelés, a felsőoktatás és a hátrányos helyzetű csoportokban folyó nevelés.

A nevelési és tanulási eredmények minőségének emelése

A nevelés minőségének jobbítása nem egyes akciók eredményeképpen jön létre, hanem a mindennapi folyamatos, egyenletes nevelőmunkától, elsősorban az iskolának a színvonalától függ. A tanulók teljesítményeire a legnagyobb befolyást nem az osztályok létszáma vagy a tanárok felkészültsége, hanem az a mód gyakorolja, amiként az iskola működik, amilyen a nevelés és az adminisztratív vezetés stílusa. Mindezen túl nem az osztály, hanem az iskola az a színtér, ahol a nevelés minőségének emelésére szánt rendszabályok, intézkedések megfelelő módon összekapcsolhatók. Ez az oka annak, hogy a reformstratégiák célpontja néhány országban nem a tanulók, a tanárok, a curriculumok vagy a nevelési rendszer egésze, hanem az a színtér, ahol a nevelés végbemegy.

A nevelés jobbításában az iskola vezetőjének van elsődrendű fontossága. Minden iskola olyan vállalkozás, ahol az igazgató köteles – tekintettel az oktatás megszervezésére, a tanuló, a tanárok, az iskolai helyiségek elosztására, az órarendre – a lehető legmegfelelőbb módon, kellő szakszerűséggel kezelni a rendelkezésére álló forrásokat. A tanulók teljesítményei emelésének kulcskérdése tehát a pedagógiai és az adminisztratív vezetés képzettsége. Ebből a belátásból indította meg az UNESCO más szervekkel együttműködésben az *iskolaigazgatók képzésének regionális programját* az afrikai angolul, franciául és portugálul beszélő országokban. Sikere esetén kiterjesztik azt a régió más államaira, így Brazíliára is.

Földünk fejlődő régióiban sok tanulóknak nincs *tankönyve*, s így számukra az iskolában való tanulásnak nincs más alternatívája, mint vagy hallomás, vagy a fekete táblára írott szöveg alapján való ismeretszerzés. Minél nagyobb a tankönyvhiány, annál nagyobb szükség van velük kapcsolatos állami akciókra. A tankönyvekhez való hozzájutás lényeges feltétele a sikeres tanulásnak, de legalább olyan jelentőségű szakszerű felépítésük, szerkesztésük, előállításuk, szétosztásuk. Az UNESCO sokéves tapasztalata szerint a tankönyvek előállítása komprehenzív megközelítést igényel. Ennek a célnak elérésére, első lépésként, a nevelés tervezésének párizsi intézete (IIEP) a közelmúltban egy tizenkét modulból álló sorozatot dolgozott ki. Kötetei alkalmasak arra, hogy a neveléstervezők betekintést nyerjenek az iskolai tankönyvek fejlesztésének folyamatába, s így több segítséget tudjanak adni a tankönyvkészítő szakembereknek.

A nevelés minőségének emelését célzó erőfeszítések megkövetelik a pedagógiai kutatómunka, nevezetesen az *iskolai teljesítménymérés eszközeinek a fejlesztését*. Az UNESCO és az UNICEF – együttműködésben kutatókkal és döntéshozókkal – egy csatlakozó projektet dolgozott ki olyan könnyen mérhető és nemzetközileg elfogadott mutatók együttesének a kidolgozására, amelynek a segítségével lehetővé válik az érintett országokban az Education for All, a Nevelést mindenkinek UNESCO-program eredményeinek a mérése. A kapott naprakész adatok birtokában a döntéshozók számára világossá válnak az elért eredmények, és felszínre jutnak az alsó fokú nevelés fő céljai realizálásának legsúlyosabb kudarcai.

A tudományos, technikai és szakmai nevelés

A PROJECT 2000 PLUS kidolgozása összefügg azzal, hogy napjaink egyre inkább technizálódó társadalmában a folyamatos fejlődés, az életminőség javulása nagymértékben függ attól, mennyire értjük meg és használjuk fel felelősen a tudományt és a technikát, tiszteletben tartva az etikai értékeket és megvédvé azokat a rendszereket, amelyekből maga az élet függ. Ennélfogva az UNESCO nagy súlyt helyez a természettudományos és a technikai nevelésre, azt az Education for All, a mindenki számára sűrgetett alapfokú nevelés alkotórészének tekinti. Ezért fokozott figyelmet kíván fordítani a tudományos és technikai alapismeretek és készségek elsajátíttatására mind az intézményes, mind az informális nevelés folyamatában.

A projekt az Education for All világkonferenciához csatlakozóan jött létre. Kidolgozására az adott indítást, hogy biztosítani akarták mindenki számára, hogy megszerezze mindazokat az ismereteket, amelyek bármelyik gazdasági, politikai,

kulturális és természeti környezetben a teljes emberi élethez szükségesek. A projekt keretében programációk egész sora bontakozott ki: képzés megszervezése speciális munkacsoportok számára, a tudományos és technikai újítások adatbankjának bővítése (amely magában foglalja az informatika használatát a természettudományos, a technikai és a matematikaoktatásban), a természettudományos és technikai nevelés nemzeti erői fejlesztésének támogatása, a curriculumoknak, valamint a természettudományos és technikai nevelés információs forrásainak cseréjét elősegítő hálózat, a *The International Network for Information in Science and Technology Education* (INISTE) létrehozása.

Az UNEVOC, a *Project on Technical and Vocational Education* az UNESCO-nak 1992-ben megjelent kezdeményezése a napjainkban oly nagy fontosságú, intenzíven változó, az új orientáció szakaszába lépő technikai és szakmai nevelés korszerűsítését kívánja előmozdítani. Bár már létrejött e területen a nemzeti modellek, formák és struktúrák sokfélesége annak az erőfeszítésnek a következtében, hogy megbirkózzanak a gyors technikai fejlődéssel és a munkaerőpiac változó szükségleteivel, a nevelés és a munka világa közötti szorosabb együttműködés szükségességét még nem ismerték fel teljes mértékben. A tényleges kapcsolatot az iparral, a mezőgazdasággal, az üzleti vállalkozásokkal még a későbbiekben kell kialakítani. Az új technológiáknak a meghonosodása a munka világában hatalmas kihívást jelent az egész köznevelési rendszer és azon belül a technikai és a szakmai nevelés számára. A curriculumok ma erre a választ a sokprofilú nevelésben, a produktív vállalkozószellem kialakításában, az innovációs készség fejlesztésében, a technikai nevelés folyamatosságának a biztosításában keresik.

A felsőfokú oktatás

A társadalmi-gazdasági fejlődés mind több ismeretet igényel, növekvő mértékben követel kitűnő szakmai felkészültségű, jó menedzseri képességekkel és gyakorlati készségekkel rendelkező specialistákat. Ennek megfelelően a felsőfokú oktatás döntő szerephez jut a társadalom életében. A századfordulóra sok olyan problémával kerül majd szembe, amelyek megoldásához gyakran át kell lépnie az államháttárokat. Az UNESCO ezért fontos feladatai egyikének tartja, hogy ösztönözze a felsőfokú oktatási intézmények információ- és tapasztalatcseréjét a felsőoktatás szerepéről és funkciójáról, fejlődésének trendjeiről, hogy segítse a tagállamoknak a felsőfokú képzés és kutatás fejlesztését célzó erőfeszítéseit. Ennek megfelelően megerősíti a szubregionális, regionális és nemzetközi szintű kooperáció létrehozását szolgáló akcióit.

Az UNITWIN/UNESCO-CHAIRS PROGRAM, a testvéregyetem/UNESCO-tanszéki program meg kívánja gyorsítani a tudás közvetítését a felsőfokú oktatási intézmények között. A világszervezet fő célja a szolidaritás kifejlesztése az egyetemek között, s ezért a program, amint azt az elnevezésére alkalmazott UNITWIN mozaikszó is jelzi, az egyetemeknek az egész világon kibontakozó testvérkapcsolatára, információ- és tapasztalatcseréjére, az egymással összefűző közös megmozdulásokra épül. Célul tűzi ki és fel kívánja használni az Észak-Dél, Kelet-Nyugat kooperációt, továbbá erős és tartós szálakkal kívánja összefűzni a felsőfokú nevelés intézményeit a kutatóhelyekkel.

Az UNITWIN segít létrehozni a különböző szintű intézményközi kapcsolatokat hálózatát, az UNESCO-tanszékek pedig a fejlődő országokból posztgraduális képzésre érkezőknek nyit lehetőséget arra, hogy a tartós társadalmi-gazdasági fejlődés

déssel összefüggő kulcsdiszciplínákban kiemelt képzésben részesüljenek, és a kutatómunkába is bekapcsolódhassanak.

Az UNESCO munkájában a felsőfokú képzésen belül fokozott figyelmet kapnak a tanárképző intézmények. A világszervezet tudatában van annak, hogy a gyorsan fejlődő társadalmakban emelni kell az egyén kulturális szintjét és növelni tanulási kapacitását, s emiatt a tanár szerepe napjainkban fontosabb, mint amilyen valaha is volt. S bár a pedagógusok a társadalmi előrehaladás szempontjából kulcspozíciót foglalnak el, státusuk és szakmaiságuk mégis sok tekintetben alulbecsült.

A vázolt helyzetben a világszervezet több, a pedagógusképzést szolgáló kezdeményezése ismeretes. Afrikában megindította a tanárképző intézetek és programok támogatását, pedagógiai UNESCO-tanszékeket állított fel, amelyeknek egyik feladata a tanárképzés ügyével való törődés volt. Emellett állandó figyelemmel kísérte a tanárképzés és -továbbképzés trendjeit (1960-tól 1985-ig), esettanulmányokat készített a kezdő tantermi gyakorlat hatásának értékelésére, továbbá megindította az együttműködési hálózat kiépítését, a tapasztalt tanárképző szakemberek információcseréjét is. E munkájában rendszeres konzultációkat folytat a legfontosabb tanárszervezetekkel: a tanárok világszervezetével, valamint a pedagógus-szakszervezetek nemzetközi szervezetével.

Az UNESCO szorgalmazza a pedagógusképzésben mind jelentősebb és egyre kedveltebb távoktatást, amely lehetővé teszi a tanárok számára a magasabb kvalifikáció megszerzését, anélkül, hogy abba kellene hagyniuk oktatómunkájukat. Ez a módszer a tanárok munkahelyi előrehaladását is megkönnyíti.

A szaktanári munka színvonalemelésében is szerepe van az UNESCO-nak. Egy példa: az Egyesült Államok connecticuti központi állami egyeteme és a jamaikai oktatási minisztérium támogatásával nyaranta négyhetes továbbképzési programon 600 fizikát, matematikát és számítógépes ismereteket tanító, főként középiskolai tanár vehet részt.

Akció a hátrányos helyzetű csoportokért

Az UNESCO törekszik arra, hogy csökkentse azokat az egyenlőtlenségeket, amelyeket egyes hátrányos helyzetű csoportok szenvednek el, mivel csekély lehetőségük van arra, hogy hozzájuthassanak az alapfokú oktatás hagyományos formáihoz. Ilyenek az „utcgyererek”, a háború sújtotta gyerekek, a menekültek gyerekei, továbbá a valamilyen fogyatékosságban szenvedő, speciális nevelésre szorulóak. A világszervezet ennek érdekében regionális és szubregionális szemináriumokra hívja össze a döntéshozókat, az irányítókat és nevelőket, hogy közösen keressenek és ajánljanak feleletet a sajátos nevelési szükségletek kielégítésére. Segítségét nyújt továbbá kísérleti tevékenységhez, képzési műhelyeket szervez, útmutatókkal és egyéb segédanyagokkal támogatja a nevelési egyenlőség megteremtésére fordított nemzeti erőfeszítéseket.

Alapfokú nevelés „utcgyererek” és dolgozó gyerekek számára

Szerte a világon több millió gyerek él és dolgozik nagyvárosokban anélkül, hogy lehetősége lett volna/lenne tanulni, mert nincs annyi pénze, hogy iskolába járjon, egyenruhát, tanszereket vásároljon, sokan még beiratkozni sem képesek. Az UNESCO 1991. évi becslése szerint mintegy százmillióra tehető ezeknek a gyerekeknek a száma. Egyharmaduk Latin-Amerikában, 5 millió Afrikában, 40 millió Ázsiában és a világ más részein él. Ezért az UNESCO az UNICEF-fel és más nem

kormányzati szervezetekkel együttműködve elhatározta, hogy szembenéz a kihívással: megindít egy új programot az „utcgerekek” nevelése érdekében.

A program célja, hogy támogassa az utca- és dolgozó gyerekek nem intézményes nevelése, az élethez szükséges – az egészséggel, munkába állással, túléléssel kapcsolatos – készségei kialakítása innovatív stratégiáinak a kimunkálását. A program három központi tennivalóra irányul: technikai segítség az „utcgerekek”-projekt kidolgozásához, a nyilvánosság lelkiismeretének felébresztése, az alapítványok mobilizálása.

Az érintett gyerekek nevelése nem mehet végbe légüres térben. Ugyanolyan fontos annak a közösségnek a formálása is, amelyben élnek, kiváltképpen a törvény képviselőinek, a szociális munkásoknak, az egyházi és más közösségi vezetőknek. A világszervezet gondoskodik innovatív és sikeres nem formális programoknak és esettanulmányoknak a közösségi vezetőkhez, gyakorlati szakemberekhez, valamint a multi- és bilaterális mecénásokhoz való eljuttatásáról.

„Sátoriskolák” háború pusztította területen

A háborús cselekmények következtében előálló nevelési szükségletek lehető gyors kielégítésére felmerült egyszerűen bővíthető és könnyen más területre áthelyezhető „sátoriskolák” létesítésének gondolata. A sátrakat a Nevelést mindenkinek falusi központjainak a műhelyei készítették el.

Egy tipikus sátoriskola három tantermet, egy többféle célra felhasználható olvasótermet (ahol a fiatalok és a felnőttek írás-olvasás tanítása is megvalósulhat), két vagy három műhelyt fiúk, lányok, férfiak és asszonyok számára, egy napközis termet (anyák analfabéta/alapfokú oktatása számára) foglal magában. Fel van szerelve térelválasztókkal (bennük fekete tábla, könyvespolc és tárolási hely), továbbá mind a tanár, mind a tanulók számára tan- és segédeszközökkel. A sátoriskolának van kútja, vannak WC-i, rendelkezésére áll terület baromfinnevelésre és zöldségeskertre, valamint tere a szabadidős tevékenységek számára. A sátoriskola-szolgáltatás nevelési programokat is tartalmaz, életkortól függetlenül, a közösség minden tagja számára.

A speciális nevelésre szorulókért

Bár néhány ország jelentős haladást ért el a speciális nevelés terén, tény, hogy az országok nagyobb részében, kivált a fejlődő országokban sivár a valóságos helyzet mind a nevelés elérhetősége, mind a fogyatékosok nevelésének minősége tekintetében. Az 1986–87-ben végzett UNESCO-tájékoztató adatai szerint az 51 válaszoló ország közül 34-ben a rászorulóknak csak 1%-a részesül sajátos nevelésben. A szükségletek és a kielégítésük között mutatkozó diszkrépancia a nevelési stratégiák újraértékelését igényli. Az Education for All világkonferenciát követően sok ország tett lépéseket abba az irányba, hogy a speciális nevelésre szoruló gyerekek sajátos nevelési szükségleteit a nevelés fő folyamán kereteiben oldja meg. Az UNESCO-aktivitás ma a normális és a kedvezőtlen fejlődésű tanulók együttes nevelésének politikája, neveléstervezése és az ezekhez illeszkedő tanárképzés irányába bontakozik ki. Ennek a célnak az érdekében az UNESCO mind az öt régióban szemináriumok sorozatát szervezte meg, hogy bátorítsa a döntéshozókat nevelési stratégiáik újragondolására, mozgósítsa a neveléspolitikusokat arra, hogy a speciális nevelést igénylő gyerekek nevelési szükségleteit a normál iskolarendszer keretében elégítsék ki. Ezzel egyidejűleg, tekintettel arra, hogy speciális nevelésről a tanárok, a szülők számára csak igen kevés szakirodalom és egyéb

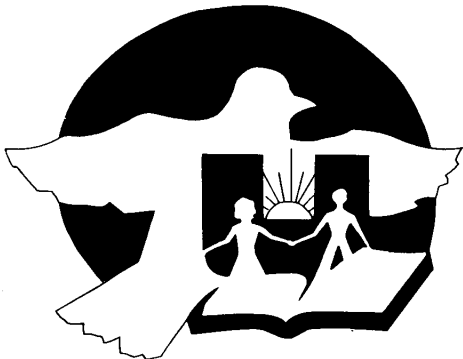
szükséges segédanyag áll rendelkezésre, az UNESCO útjára indított egy „Útmutató a speciális neveléshez” című sorozatot. A közelmúltban pedig a szakmai képzéssel kapcsolatban megkísérelte egy, a családi nevelés és a korai beavatkozás céljainak megfelelő videosorozat gyártását.

FÜGGELÉK

Mindezt az UNESCO munkájára vonatkozó több *közérdekű adat* követi: azoknak a hivataloknak, központoknak, intézményeknek a címe, amelyek az UNESCO részeként szolgálják szerte a világban a közös célkitűzéseket. A kis kötetet bibliográfia, az UNESCO nemzeti bizottságainak felsorolása és címei, valamint a füzetben említett intézmények, bizottságok, programok, kooperációs hálózatok rövidítésjegyzéke zárja le.

(Worldwide Action in Education. Better Education Today for a Better World Tomorrow. UNESCO, Paris, 1993. 68 old.)

Válogatta és fordította: MAJZIK LÁSZLÓNÉ

Associated Schools Project